

Bij de omslag: *Diospyros kaki* viermaal op de omslag

In 1966 zag ik in de Jardin des Plantes in Angers (Fr.) voor het eerst een Kaki-boom. Hij droeg geen vruchten en zag er ook verder niet florissant uit. Mijn conclusie was dat als hij het in het milde Loiredal al niet goed doet hij het in ons land zeker niet zou redden. Vol in vrucht zag ik ze enkele jaren geleden in Zuid Korea. Dat blijkt nu toch ook in ons land te kunnen getuige de fraaie opnamen die voor de omslag van *Arbor Vitae 2012* werden gemaakt in de Oude Hortus, de vroegere botanische tuin van Utrechtse universiteit, thans de tuin van het Universiteitsmuseum.

Als je het geslacht *Diospyros* opzoekt in *Dendrologie van de lage landen* vind je maar één enkele soort vermeld: *Diospyros lotus*. Om onverklaarbare reden is de winterharde *D. virginiana* niet opgenomen. In oudere drukken van Boom's *Nederlandse Dendrologie* ontbrak ze ook, maar er was nog wel een tekening van zowel *D. kaki* als *D. virginiana*. Met deze drie soorten is echter maar een tipje van de sluier opgelicht, want *Diospyros* is een zeer groot geslacht met ruim 500 soorten. Het geslacht is wijd verbreid in de tropische regio's van Afrika, Centraal en Zuid Amerika, Noord Australië en Azië. Een aantal soorten levert het hooggewaardeerde, maar bijna niet meer verkrijgbare zwarte ebbenhout, met als bekendste *D. ebenum*, Ceylon-ebben. Andere ebbenhout leveranciers zijn onder andere *D.*

celebica (van Celebes, thans Sulawesi) en *D. crassifolia* (Afrikaans ebben). *Diospyros* behoort tot de Ebenaceae. Behalve *Diospyros* telt het geslacht nog drie kleine geslachten, allen thuishorend in tropische gebieden. Linnaeus gaf in 1753 het geslacht in *Species Plantarum* (2, 1057) zijn wetenschappelijke naam en gebruikte daarvoor de door *Theophrastus* gebruikte naam *Diospyros* voor een vrucht. Welke is niet bekend. *Dios* betekent 'van Zeus'. De vertaling Godenpeer ligt voor de hand en dat is ook een Nederlandse naam, maar het Griekse woord *pyros* betekent graan of tarwe. In het geslacht onderscheidde hij de soorten *D. lotus* en *D. virginiana*. De eerstgenoemde is inheems in grote delen van China, maar werd al ver voor onze jaartelling in West Azië ingevoerd en burgerde

daarna ook snel in het Middellandse Zeegebied in. In veel dendrologische boeken wordt de boom ten onrechte als inheems voor dat gebied vermeld. Een Nederlandse naam is Lotusboom. Hij zou mogelijk in de *Odyssee* van Homerus model gestaan hebben voor de boom waarvan de vruchten zo heerlijk waren dat het Odysseus en zijn bemanning het de lust (en het geheugen) ontnam om naar huis terug te keren. De vrucht wordt Dadelpruim genoemd, omdat de smaak van de vruchten iets van dadels en pruimen heeft. De kleine ronde tot ovale vruchten zijn geelachtig. Bij rijpen zijn ze zwart met een blauwe waas. Ze worden vers gegeten of gedroogd. In China wordt er wijn uit bereid en is er medicinaal gebruik. In onrijpe toestand zijn ze grondstof voor een lak (Persimmon lacquer). Een zeer oud exemplaar, geplant in 1740, staat in de Leidse Hortus Botanicus. *Diospyros virginiana* (Possum wood) heeft een groot areaal in de oostelijk helft van de VS. De vruchten lijken op die van *D. lotus* maar zijn met 3-6 cm duidelijk groter. Ze worden volop gegeten en er zijn ook enkele selecties die commercieel worden gekweekt, o.a. 'Even Golden', 'John Rick' en de zaadloze 'Ennis'. De soort is tweehuizig en is in ons klimaat voldoende winterhard, vooral als de planten iets groter zijn.

Diospyros kaki, Kaki of de helaas niet zoveel gebruikte Nederlandse naam Godenpeer, komt oorspronkelijk uit China. Van nature kwam ze voor in het dal van de Yangtze, de belangrijkste rivier van China. *Flora of China* geeft niet minder dan 17 provincies op waar *D. kaki* thans verwilderd is te vinden. Buiten China is ze ook al lang in cultuur. Thunberg beschreef de soort in 1780 aan de hand van in Japan gekweekt materiaal. Kaki is de Japanse naam voor de vrucht. *D. kaki* is een grote bladverliezende boom die tot 27 m hoog kan worden. Het blad is enkelvoudig, eivormig, elliptisch of langwerpig en meet 5-18 x 3-9 cm. Het blad is aanvankelijk be-

haard. De mannelijke bloemen staan met 3-5 bijeen. De 4 kelk- en kroonbladen zijn even lang. De kleur van de kroon varieert van wit tot rood. Er zijn 16-24 meeldraden. De vrouwelijke bloemen zijn solitair. De witachtige kroon is iets teruggeslagen. Ze bevatten 8 (-16) steriele meeldraden. De vruchten hebben een 3-4 cm lange kelk en zijn 2-8,5 cm in diameter. De kleur is geel tot oranje. De vruchten zijn 8-hokkig en bevatten donker bruine zaden. Vergelijkbaar met een ander van oorsprong Chinees fruitgewas, de sinaasappel, heeft veredeling geleid tot veel grotere en uiteindelijk ook pitloze vruchten, maar tot op heden blijft ze qua bekendheid en gebruik in ons land ver achter bij de sinaasappel. In totaal zijn er ruim 2800 selecties benaamd. Ze worden ingedeeld in een aantal groepen. De zogenaamde 'Astringent varieties' hebben door hun hoge tanninegehalte een bitterwrange schil en zijn pas goed eetbaar als ze helemaal rijp zijn. Bekende rassen zijn 'Hichiya' en 'Triumph'. De 'Nonstringent varieties' hebben geen bitterwrange schil en zijn eerder eetbaar.

Voorbeelden zijn 'Fuyu', 'Giant Fuyu' en 'Jiro'. Bijzonder is dat de bestuiver de smaak van de vruchten kan beïnvloeden. Het ras 'Triumph' ligt bij ons in de winkel met de merknaam 'Sharon'. Het is een in Israël gekweekte kaki ter grootte van een tomaat, genoemd naar de Sharon-vlakte. De kelk van de vrucht wordt in China gebruikt als een middel tegen de hik. Het sap van onrijpe vruchten zou helpen tegen hoge bloeddruk.

Hoe goed de Kaki zich ook thuis voelt in de Oude Hortus in Utrecht, het blijft toch een fruitgewas voor warme gebieden als Zuid Europa, Californië, Israël, Zuid Afrika en uiteraard China en Japan.

Geraadpleegde bronnen:

http://en.wikipedia.org/wiki/diospyros_kaki

<http://www.crfg.org/pubs/ff/persimmon.html>

www.efloras.org/florataxon.aspx/flora_id=1

www.monumentaltrees.com/nl/nld/.../leiden/981_hortusbotanicus/

Trifolium ochroleucum

Foto: Plantentuin Esveld

Mijn favoriete plant zie pagina 29

Diospyros lotus in de herfst

Foto: Ineke Vink